Kæmner i Veggerby Sognekommune – Viggo Andersen

Udpluk fra en kæmners hverdag i Veggerby Sognekommune. Fortalt af Viggo Andersen, kæmner fra 1960 til 1970, til Kurt Danielsen. Efter kommunalreformen i 1970 var Viggo Andersen en del af den administrative ledelse af Støvring Kommune til midt i 1980'erne.
Artiklen blev bragt i "Hanen" 2003

Viggo Andersen blev født i Arden Sogn i 1931 og uddannet i den gamle Astrup/Storarden Kommune.

Bradsted skole og kommunekontor. Den hvide bygning bestod af kommunekontor i den sydlige ende og tjenestemandsbolig i den nordlige. Den anden bygning brugtes til sløjdlokale og skolekøkken

Efter at have været ansat flere forskellige steder søgte han i 1960 efter en annonce i "Sognerådstidende" stillingen som kæmner i Veggerby Kommune.

Han blev efter uformelle samtaler med hele sognerådet med sognerådsformand Martin Christensen i spidsen ansat og fik tjenestebolig i den gamle skole i Bradsted. Med ved ansættelsen var hustruen, idet det bestemt ikke var en ulempe med en køn og præsentabel kone!

Kommunekontoret og sognerådsstuen var indrettet i samme bygning. Stillingen som kæmner var som senere beskrevet meget alsidig og kan vel bedst sammenlignes med stillingen som kommunaldirektør.

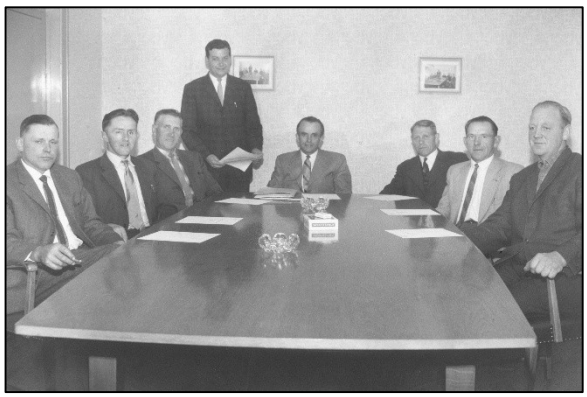

Veggerby Sogneråd. Viggo Andersen stående, ved bordenden sognerådsformand Martin Christensen

Sognerådet bestod af 7 personer. Der var 3 afstemningssteder i kommunen, henholdsvis Byrsted Forsamlingshus, Veggerby Skole (senere friskole) og Hjeds Skole, hvorved de enkelte byer blev repræsenteret.

I en sognekommune var der mange gøremål for kæmneren, da der ikke var ansatte til hjælp med den daglige drift.

Regnskabsåret i sognekommunen forløb fra april til april.

Allerede i december måned blev der udarbejdet et overslag (budget om man vil) over forventede netto indtægter og udgifter. Overslaget blev lavet færdig mellem jul og nytår og præsenteret for sognerådet i januar måned.

Indtægterne i kommunen var ret stabile året igennem, idet størsteparten kom fra gårdmændene. Af indbyggere var der 1100 – 1200 personer i alt.

I november/december lavede kæmneren mandatlister ud fra folkeregistrets oplysninger. Ud fra mandatlisterne blev det bestemt, hvem der skulle sættes i skat (personer fyldt og ældre end 16 år). Til disse personer blev der udsendt en selvangivelse. Der var den gang virkelig tale om en selvangivelse og ikke som i dag en fortrykt blanket til underskrift. På selvangivelsen skulle anføres bruttoindkomst og alskens fradrag som fradrag for skat, lønmodtagerfradrag, renteudgifter, sygekasseudgifter, underholdsbidrag med videre, altså en stor buket af forskellige fradrag. Selvangivelsen skulle afleveres i januar måned, hvorefter samtlige blev gennemgået af kæmneren forud for selve ligningen. Da der selv blandt de større gårdmænd var få regnskabspligtige, skulle der for disse også beregnes et privatforbrug.

Selve ligningen fandt sted på et tidspunkt i perioden fra 15. februar til den 31. marts. Hvilke datoer det blev, afhang for det meste af, hvornår repræsentanten fra skatterådet i Nibe kunne deltage. Foruden denne repræsentant deltog hele sognerådet og kæmneren som sekretær/protokolfører. Hver eneste selvangivelse blev gennemgået, altså ikke noget med stikprøver. Det blev ofte kommenteret af de enkelte sognerådsmedlemmer, der kendte de enkelte skatteydere.

Til ligningen blev der brugt op til 4 dage. I disse dage måtte kæmnerens hustru sørge for mad. I øvrigt kan nævnes, at sognerådene var meget billige i drift. Kun sognerådsformanden modtog et vederlag (omkring 2.000 kr.). De øvrige modtog ikke noget. Til sognerådsmøderne blev der normalt serveret kaffe og ikke andet.

Når ligningen var overstået, blev skatterne regnet ud, og der blev lavet en skatteliste. Denne liste var offentlig, og det var ofte et tilløbsstykke, når listen blev lagt frem i april måned. Måske ikke så meget for at se, om man nu selv var sat korrekt i skat, men mere for at se, hvor meget naboen havde tjent og var sat i skat til! Skatten til kommunen var i øvrigt ganske stabil, og den lå konstant under 20 %.

Ved ændringer på selvangivelsen blev der skrevet ud til de pågældende. Hvis de ikke ville acceptere ændringen, blev de indkaldt til møde, hvor også repræsentanten fra skatterådet i Nibe deltog. Af deciderede ”torskegilder” med større ændringer på selvangivelsen var der ganske få.

I sognekommunen var der kun få ansatte. Der var 2 vejmænd, Christian Jørgensen i Bradsted og Svend Møller i Aastrup, en sygeplejerske i Byrsted, som af Veggerby Kommune blev delt med Bislev og Vokslev kommuner, og en afløser til denne.

Skolevæsenet var under kommunen, men lærerne blev aflønnet af amtet. Øvrige udgifter til bygninger, vedligeholdelse, materialer og rengøring blev betalt af kommunen. Der var skoler i Byrsted, Hjeds og Veggerby.

Veggerby Skole

Byrsted Skole

Hjeds Skole

Kæmneren lavede valglister over de stemmeberettigede hvert år. Listen blev fremlagt i offentligheden først på året og var heller ikke uden interesse. For at kunne være stemmeberettiget måtte man ikke modtage fattighjælp (kommunehjælp), og for at stille op som kandidat til

sognerådsvalget måtte man ikke skylde penge til det offentlige. At finde ud af det var ind imellem et større arbejde. I kommunen, og for den sags skyld og i nabokommunerne, var der flere tørve- og moseparceller. Også af disse skulle der betales grundskyld, selv om nogle var ganske små. Viste det sig, at en kandidat skyldte bare en enkelt krone i grundskyld til en nabokommune, var han faktisk diskvalificeret.

Skiftedagene den 1. maj og den 1. november var travle dage for kommunekontoret, da mange karle og piger skulle have udstedt flyttebeviser. Når karle og piger flyttede, afregnede husbonden normalt med dem. I mange tilfælde var husbonden også flink til at tilbageholde skyldig skat, så kildeskatten blev faktisk indført på et lavere niveau langt forud for den "rigtige" kildeskat. At husbonden måske fejlagtigt troede, at han ville blive krævet for manglende skat, undlod kæmneren behændigt at fortælle ham.

Socialregnskabet var en større post, der blev forberedt fra begyndelsen af maj. Regnskabet indeholdt blandt andet folke- og invalidepension, kommunehjælp og underholdsbidrag. Disse udgifter blev betalt over kassen. Der var dog fuld refusion, idet kæmneren hvert kvartal indsendte budget over udgifterne for det kommende kvartal.

Dette er nogle af arbejdsområderne for kæmneren. Yderligere kan nævnes skatteregnskabet, hovedregnskabet, arbejdet med vejrefusioner, snekastningslister, arbejde med kotilskud, optælling af grise og køer og noget så specielt som indhentning af priser ved købmand og brugs for dagligvarer hvert halve år.

Viggo Andersen slutter med at fortælle, at tiden som kæmner i en mindre sognekommune var både god og spændende, idet man kendte alle både på godt og ondt. Ikke alt havde med arbejdet som kæmner at gøre. Mange henvendte sig også for at få råd og vejledning i mange andre forhold.